

Ryszard Jadczyk

Rys biograficzny

Stanisław Soldenhoff - syn Maksymiliana i Marii z Kałamajskich urodził się 29 XI 1928 r. w Poznaniu. Do wybuchu wojny ukończył czteroletnią szkołę powszechną w Poznaniu. Jego ojciec, urzędnik Towarzystwa Asekuracyjnego w Poznaniu, powstaniec wielkopolski i działacz Związku Powstańców, został w 1939 roku rozstrzelany przez gestapo, a rodzina po krótkim pobycie w obozie przesiedlona na tereny Generalnej Guberni. Lata okupacji spędził w Warszawie i w małej miejscowości pod Radomiem, gdzie ukończył sześcioletnią szkołę podstawową. Potem uczył się prywatnie także w zakresie I klasy gimnazjalnej.

Po zakończeniu wojny w 1945 r. przeniósł się do Torunia. Tu uczęszczał do I Państwowego Liceum i Gimnazjum im. Kopernika oraz do Liceum Humanistycznego w II Liceum i Gimnazjum im. Królowej Jadwigi, gdzie 24 VI 1948 r. złożył egzamin dojrzałości.

W latach 1948-1952 studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UMK, uzyskując stopień magistra praw. W okresie studiów pracował zawodowo jako wykładowca cywilny w Oficerskiej Szkole Artylerii w Toruniu.

Po skończeniu studiów został asystentem przy Katedrze Podstaw Marksizmu-Leninizmu. Już jednak w 1956 r., w ramach urlopu naukowego, podejmuje dwuletnie studia magisterskie w zakresie filozofii w Uniwersytecie Warszawskim. Decyzją Rady Wydziału Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego z listopada 1958 r. powołano Soldenhoffa (z dniem 1 VII 1959 r.) na stanowisko starszego asystenta przy Katedrze Filozofii UW, jednak jeszcze do 1960 r. miał on pół etatu jako starszy asystent w Zakładzie Logiki UMK, kierowanym przez Tadeusza Czeżowskiego. Soldenhoff wspomina, że w latach 50. prof. Czeżowski zorganizował i prowadził dla swoich współpracowników, ale także mniej przygotowanych filozoficznie pracowników Wydziału cotygodniowe seminaria, na których:

...uczył nas przede wszystkim filozoficznego rzemiosła i umiejętności analizy pojęć i poglądów na podstawie wybranych tekstów z twórczości najznakomitszych różnych epok. Nasz Nauczyciel nie krył nigdy swojego krytycznego Stosunku do marksizmu - przedmiotu naszej adoracji - ale równocześnie z wielkim taktem i delikatnością traktował sprawę naszego wyboru filozoficznych sympatii. Seminarium było praktyczną nauką tolerancji jako swego rodzaju normy poznawania innych niż własne przekonania i postaw.

W okresie warszawskim w latach 1959-1964 Stanisław Soldenhoff był kierownikiem Sekcji Wolnego Studium Pedagogicznego w Warszawie oraz wykładał na rocznych kursach Towarzystwa Szkoły Świeckiej. W 1965 roku obronił w UW pracę doktorską pt. „System etyki W. D. Rossa”, napisaną pod

kierunkiem prof. Marka Fritzhanda. W książce „O intuicjonizmie etycznym. Obowiązek i wartość w systemie” W. D. Rossa (1969), stanowiącej podsumowanie badań nad dorobkiem tego wybitnego etyka, Soldenhoff określił swoje preferencje metodologiczne, które są zauważalne w jego późniejszych pracach etycznych.

O profesorze M. Fritzhandzie Soldenhoff tak pisał w 1992 r.:

Poznałem Profesora w końcu lat pięćdziesiątych w czasie moich studiów na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego. Zainteresowanie problemami etyki skłoniło mnie wówczas do pilnego uczestniczenia w Jego wykładach, a pod koniec studiów w seminarium magisterskim. Okolicznością, która niewątpliwie sprzyjała temu, iż znalazłem się wówczas w niemałym kręgu osób zbliżonych do Marka Fritzhanda, była rola, jaką odgrywał w owych popaździernikowych czasach burzliwych dyskusji. [...] Po ukończeniu studiów zostałem asystentem, później adiunktem w kierowanej przez Profesora Fritzhanda Katedrze Etyki. Przeszedłem wówczas - podobnie jak moi koledzy z Katedry - pamiętną ewolucję partnerstwa w naszym zespole. Z podwładnych Szefa przemienialiśmy się stopniowo w Jego kolegów, w końcu przyjaciół. Tę przemianę wspominam ze szczególną wdzięcznością jako zasługę Marka Fritzhanda, bo od Niego oczywiście zależała głównie sama jej możliwość.

Kiedy w roku 1966 Fritzhand utworzył czasopismo „Etyka”, Soldenhoff objął funkcję sekretarza redakcji tego rocznika.

W lipcu 1969 r. Soldenhoff został zatrudniony w UMK na stanowisku docenta kontraktowego i kierownika Katedry Historii Filozofii i Myśli Społecznej. Funkcję tę sprawował do 1976 r., tj. do zniesienia Katedry i utworzenia w tymże roku Instytutu Nauk Społecznych. Kierował w nim Zakładem Etyki oraz równocześnie do 1980 r. był kuratorem Zakładu Filozofii. W tym czasie pozycja nauk filozoficznych wśród studentów oraz status samych pracowników stopniowo rośnie. Między innymi dzięki inicjatywie Soldenhoffa z problematyką filozoficzno-etyczną mogło zetknąć się spore grono osób z różnych kierunków studiów podczas ogólnouczelnianego Konwersatorium Etycznego. Działające pod patronatem Soldenhoffa od 1971 r. Konwersatorium było miejscem konfrontowania wiedzy, postaw metodologicznych i światopoglądowych w żywej i nie skrupowanej żadnymi ideologicznymi ograniczeniami dyskusji. Podobną rolę pełniło Naukowe Koło Filozoficzne, którego Soldenhoff był kuratorem. Odbywało ono regularne zebrania naukowe, a także obozy letnie pod namiotami (m.in. w latach 1972 i 1973 w Tleniu). Uczestnikami tych przedsięwzięć byli niektórzy późniejsi pracownicy zakładów filozoficznych. To za pośrednictwem Soldenhoffa doszło też do zorganizowania swego rodzaju *privatissimum* z prof. Tadeuszem Czeżowskim. Na tych posiedzeniach, a odbyło się ich w latach 1972-1978 blisko 140, młodzi adepci filozofii i etyki doskonalili swoje kwalifikacje naukowe.

Z inicjatywy Soldenhoffa powołano w 1976 r. Podyplomowe Studium Etyki, które ukończyło kilkudziesięciu nauczycieli z województw toruńskiego,

bydgoskiego i włocławskiego. Do 1983 r. jego kierownikiem był Soldenhoff. Pełnił też w latach 70. i 80. inne funkcje w uczelni i poza nią. W latach 1978-1989 był dyrektorem Instytutu Nauk Społecznych UMK, kierownikiem Studium Doskonalenia Pedagogicznego dla młodych pracowników (1986-1989), wykładowcą filozofii w Filii ANS w Bydgoszczy. W latach 80. był członkiem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN; od 1955 r. należy do Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, a od 1970 r. - do Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

Z publikacji Soldenhoffa trzeba nadto wymienić „Wprowadzenie do etyki” (Warszawa, 1972), które było jednym z pierwszych tak popularnych podręczników etyki. Był współautorem pracy zbiorowej „Etyka” (1975) pod redakcją H. Jankowskiego i innych prac naukowych. Publikował m.in. w „Ruchu Filozoficznym”, „Studiach Filozoficznych”, „Etyce” i innych czasopismach naukowych, ale nie stronił też od publicystyki. Brał udział w wielu kongresach i konferencjach międzynarodowych i krajowych, m.in. w Światowym Kongresie Filozoficznym w Warnie w 1973 r., Düsseldorfie w 1979 r. i w Ogólnopolskim Zjeździe Filozoficznym w Lublinie w 1977 r.

Toruń stał się z czasem znanym ośrodkiem badań nad etyką i filozofią polską, które zaowocowały w ciągu kilku lat przygotowaniem pod kierunkiem doc. Soldenhoffa i obroną kilkunastu prac doktorskich. Fragmenty niektórych z tych prac opublikowane zostały w opracowaniu zbiorowym pod redakcją S. Soldenhoffa i J. Czarneckiego „Człowiek i wartości moralne. Studia z dziejów polskiej niezależnej myśli etycznej” (Lublin 1989). Pod koniec lat 80. w Zakładzie Etyki zainicjował doc. Soldenhoff studia nad filozofią zła. Ich efektem była m.in. praca zbiorowa „Z problematyki teorii zła”, cz. I (Toruń 1992).

A oto lista doktorów promowanych przez Stanisława Soldenhoffa:

1. Jan Dębowski: „Problematyka nauki polskiej w publicystyce neotomistycznej” (1972);
2. Włodzimierz Tyburski: „Myśl etyczna pozytywizmu polskiego” (1974);
3. Stanisław Katafias: „Poglądy etyczne Czesława Znamierowskiego” (1976);
4. Edmund Fryckowski: „Filozofia społeczna Jana Śniadeckiego” (1976);
5. Tomasz Bochat: „Dialektyka historii. Historyczny aspekt egzystencji społecznej w ujęciu polskiej myśli filozoficzno-historycznej na tle nauki europejskiej” (1976);
6. Ryszard Wiśniewski: „Dobro. Moralność. Szczęście i Piękno. Studium aksjologiczne Władysława Tatarkiewicza” (1976);
7. Stanisław Śmieszek: „Doktryna moralna Ludwika Krzywickiego” (1976);

8. Jerzy Broda: „Etyka Henryka Elzenberga” (1979);
9. Krystyna Osmańska: „Antynomie myślenia i działania według Prób Montaigne'a” (1979);
10. Ryszard Jadczyk: „Poglądy filozoficzne Władysława Witwickiego Z laickiej tradycji nauki polskiej” (1980);
11. Witold Tulibacki: „Poglądy etyczne Tadeusza Kotarbińskiego (1981);
12. Jadwiga Cierniak: „Skuteczność a moralność działania” (1981)
13. Maria Lewandowska: „Światopogląd Alberta Schweitzera a zagadnienia postępu. Nauka wartości cywilizacja” (1981);
14. Andrzej Masłowski: „Poglądy filozoficzno-etyczne i społeczne Sergiusza Hessena” (1984);
15. Jolanta Żelazna: „Myślenie »istotne« w filozofii Martina Heideggera jako kontynuacja nietzscheańskiej filozofii czasu” (1986).

Dziś wielu z tych doktorów zrobiło habilitacje i zajmuje stanowiska profesorów. Za swoją pracę Stanisław Soldenhoff w 1974 r. został wyróżniony Medalem Komisji Edukacji Narodowej, w 1976 r. Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1984 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Pracownicy Instytutu pamiętają, że w gorący czas dyskusji politycznych związanych z sierpniem 1980, a następnie stanem wojennym, prof. Soldenhoff oddziaływał „tonizująco”. Mimo jasno wyrażanych poglądów występował przeciwko zachowaniom ekstremalnym, chroniąc niektórych pracowników przed grożącymi im restrykcjami. Jego postawa spolegliwa, choć różnie oceniana w poszczególnych przypadkach, pozwoliła na uniknięcie otwartych konfliktów, od których nie były wolne inne środowiska akademickie. Odejście Soldenhoffa z Uniwersytetu na własną prośbę - w 1991 r. było jednak znakiem czasu. Na emeryturze nie stracił kontaktu z pracownikami powstałego w 1991 r. Instytutu Filozofii, dzieląc się doświadczeniem, nie szczędząc życzliwych rad, czytając maszynopisy prac habilitacyjnych przeznaczonych do druku, uczestnicząc następnie w tak wielkim wydarzeniu, jakim dla środowiska filozoficznego był VI Polski Zjazd Filozoficzny w Toruniu. Współpracował nadal z Instytutem Filozofii, prowadząc proseminaria z etyki dla studentów filozofii oraz wykłady zlecone z filozofii na różnych kierunkach studiów.